

Kalwaria Wielewska

jako miejsce pielgrzymkowe

Eugeniusz Rydz

Kalwaria Wielewska as a pilgrimage place

Abstract: The purpose of the paper is to analyze the origin and size of the pilgrimage traffic to the Kalwaria site in the town of Wiele. This is the second Kalwaria site (Way of the Cross) in the Pomerania region of northern Poland – after Kalwaria Wejherowska. There are three basic reasons for its foundation: (1) growing popularity of the Catholic devotion to the Suffering of the Lord, (2) events, feelings, and thoughts of all Polish citizens – the people of the town of Wiele and its vicinity during a pivotal time in Poland's history (World War I). The first groups of pilgrims began to arrive in Wiele in 1917. The town includes not only a Way of the Cross, but also a much older Marian worship center. Today most people who do know of the Wiele Way of the Cross also associate the town with religious indulgences sold at two large religious festival events – the Feast of the Ascension and the Feast of Our Lady of Consolation. The Wiele Sanctuary of the Suffering of the Lord has a unifying effect on the local Kashubian population, not only in a religious sense, but also in terms of local and regional identity.

Keywords: Kalwaria Wielewska, pilgrimages

Wprowadzenie

Wśród wielu ośrodków pielgrzymkowych na Kaszubach szczególne miejsce zajmują kalwarie: Kalwaria Wejherowska i kalwaria w Wielu. Powstanie pierwszych kalwarii na ziemiach polskich przypada na pierwszą połowę XVII wieku i jest związane z przemianami religijności, które miały miejsce po soborze trydenckim. Od tego czasu w polskiej tradycji religijnej pobożność pasywna zajmuje ważne miejsce.

W ten nurt siedemnastowiecznych zmian o charakterze społeczno-religijnym wpisuje się założenie w 1649 roku kalwarii w Wejherowie. Budując ten ośrodek kultu religijnego jego fundator – Jakub Wejher – wypełnił obietnicę złożoną Bogu

podczas bitwy pod Białą (Rydz 2005). Od tego czasu, aż do początku XX wieku, kalwaria ta była jedynym miejscem pielgrzymkowym poświęconym kultowi męki Pańskiej na Kaszubach. Kalwaria Wielewska, znacznie młodsza od wejherowskiej, zbudowana w pierwszej połowie XX wieku, również jest świadectwem czasu, w którym powstawała. Pod względem programowym i koncepcji planistycznej jest ona uważana za ostatnią z tzw. wielkich kalwarii (Mitkowska 2003). W jej budowę zaangażowanych było wiele osób, m.in. inicjator i fundatorzy założenia, a także ci, których wkład pozostał anonimowy. Już w czasie budowy kalwaria zaczęła być odwiedzana przez pielgrzymów.

Bez względu na czas powstania, pod względem struktury strefy sanktuaryjnej kalwarie są zawsze bardziej urozmaicone i zajmują większy obszar w porównaniu do innych typów sanktuariów. Tworzą je bowiem kaplice – zbudowane w krajobrazie – będące znakami przypominającymi kolejne wydarzenia męki Pańskiej, a swoją symboliką nawiązujące zarówno do ziemskiej jak i niebieskiej Jerozolimy. Ważną częścią religijnej tradycji kalwaryjskiej są odpusty jerozolimskie (Bilska-Wodecka 2003). Wszystkie te elementy łączące się w całość dają wyjątkową przestrzeń modlitewną.

Celem prezentowanego opracowania jest ukazanie genezy, historii i kompozycji przestrzennej Kalwarii Wielewskiej oraz roli jaką pełni ona jako ośrodek kultu religijnego na Kaszubach.

Powstanie Kalwarii Wielewskiej

Wiele jest jedną z miejscowości położonych w południowej części Kaszub nazywanej Zabory. Ważnymi ośrodkami, poza Wielem, są tu jeszcze: Brusy, Leśno, Dziemiany i Karsin. Niektórzy autorzy do Zaborów zaliczają także Swornegacie, Czersk i Łąg (Borzyszkowski 1986).

Okolice Wiela charakteryzują się typowym krajobrazem Pojezierza Kaszubskiego. Zarówno mieszkańcy jak i przybywający tu na wypoczynek turyści uważają, że jednym z ważniejszych walorów turystycznych wsi jest jej położenie nad Jeziorem Wielewskim, otoczonym od południa wzgórzami, których najwyższym punktem jest Biała Góra nad Jeziorem Ciepłym. Na południowy zachód od Wiela znajdują się Wzgórza Chełmice z najwyższym wzniesieniem 201,5 m n.p.m., na zachód tuż za polami i jeziorem są lasy, a na północ i na wschód – obszary urozmaicone kępami leśnymi, łąki, stawy i bagna.

Pierwsza informacja źródłowa o Wielu pochodzi z 1352 roku. Kolejna jest z 1382 roku i dotyczy przeniesienia przywileju lokacji wsi z prawa polskiego na chełmińskie przez komtura tucholskiego Henryka von Bullendorfa (Borzyszkowski 1986).

Pomysł zbudowania kalwarii powstał w roku 1905, kiedy ks. Józef Szydzik objął probostwo w Wielu. Istnieje przypuszczenie, że idea jej budowy zrodziła się podczas zwiedzania przez niego kalwarii w okolicach Monachium (Ossowski 1983).

Do realizacji pomysłu doszło dopiero w 1915 roku. Wtedy to ks. J. Szydzik skierował pisma do rządu pruskiego oraz kurii biskupiej reprezentowanej przez ks. biskupa Augustyna Rosentretera z prośbą o wyrażenie zgody na budowę kalwarii. Pozytywne pisemne decyzje tych urzędów otrzymał już w czerwcu 1915 roku.

W początkowej fazie organizacji prac nad budową kalwarii dużym problemem okazał się brak odpowiedniego terenu. Dzięki hojności mieszkańców Wiela, a w szczególności Michała i Marianny Durajewskich, większość kaplic zbudowano na należącej do nich ziemi. Podarowali oni bowiem 8,39 ha z przeznaczeniem pod budowę kalwarii. Drugim ofiarodawcą gruntu był Leon Narloch z Wiela, który udostępnił teren między Białą Górą a plebanią, czyli ziemię sąsiadującą z Jeziorem Wielewskim (Borzyszkowski 1986).

inicjator i budowniczy kalwarii – ks. Szydzik budując kalwarię kierował się motywami religijnymi i patriotycznymi. Chciał, aby oprócz miejsca modlitwy, kalwaria była także miejscem pamięci o żołnierzach poległych podczas I wojny światowej oraz stanowiła pociechę dla tych, którzy w czasie tej wojny utracili swoich najbliższych.

O motywie patriotycznym związanym z budową kalwarii wspomniął ks. J. Szydzik także w przemówieniu wygłoszonym 6 sierpnia 1924 roku na powitanie w Wielu prezydenta Rzeczypospolitej Stanisława Wojciechowskiego. Mówiąc o odwiecznych związkach Wiela z Warszawą jako stolicą Polski, stwierdził: „Toteż lud tutejszy został wierny polskości, aż w nowsze czasy pomimo silnej germanizacji; został wierny kościołowi katolickiemu. Ten stosunek do Boga i Ojczyzny ma w przyszłości wzmocnić i utrwalić nasza kalwaria. Rozpocząłem ją budować w roku 1915 na cześć naszych wojaków i odrodzenia naszej Drogiej Ojczyzny Polskiej” (Borzyszkowski 1986).

Wybudowanie tak dużej jak na owe czasy kalwarii było możliwe dzięki ofiarności poszczególnych parafii, które często wznosiły konkretną kaplicę, jak też indywidualnych ofiarodawców, którzy – jak wynika z przekazu ks. Szydzika – „nie oszczędzili swoich oszczędności na budowę Kalwarii” (Ossowski 1983; Borzyszkowski 1986). Ofiary składali także żołnierze z Wiela. Pomoc przy budowie zadeklarowali też okoliczni gospodarze dostarczając m.in. furmankami materiał budowlany.

Kalwarię zaprojektował Teodor Mayer z Monachium, który pracował – jak to określił ks. Szydzik – „z wielkim zamiłowaniem i z wielką znajomością sztuki” (Ossowski 1983). Architekt projektujący kapliczki w swoim projekcie uwzględnił przede wszystkim łatwo dostępny na miejscu materiał oraz architektoniczno-plastyczne walory wielewskiej fary.

W pracach przy budowie kalwarii wzięli udział także polscy artyści: rzeźbiarze z Torunia (prof. Wojciech Durek i Ignacy Zelek), malarze (Leon Drapiewski z Torunia i Wiktor Gąsieniecki z Poznania). Wojciech Durek był także autorem kilku grup wolnostojących: Pan Jezus spotyka swoją Matkę (fot. 1), Cyrenejczyk pomaga przy dźwiganiu krzyża oraz Obnażenie z szat.

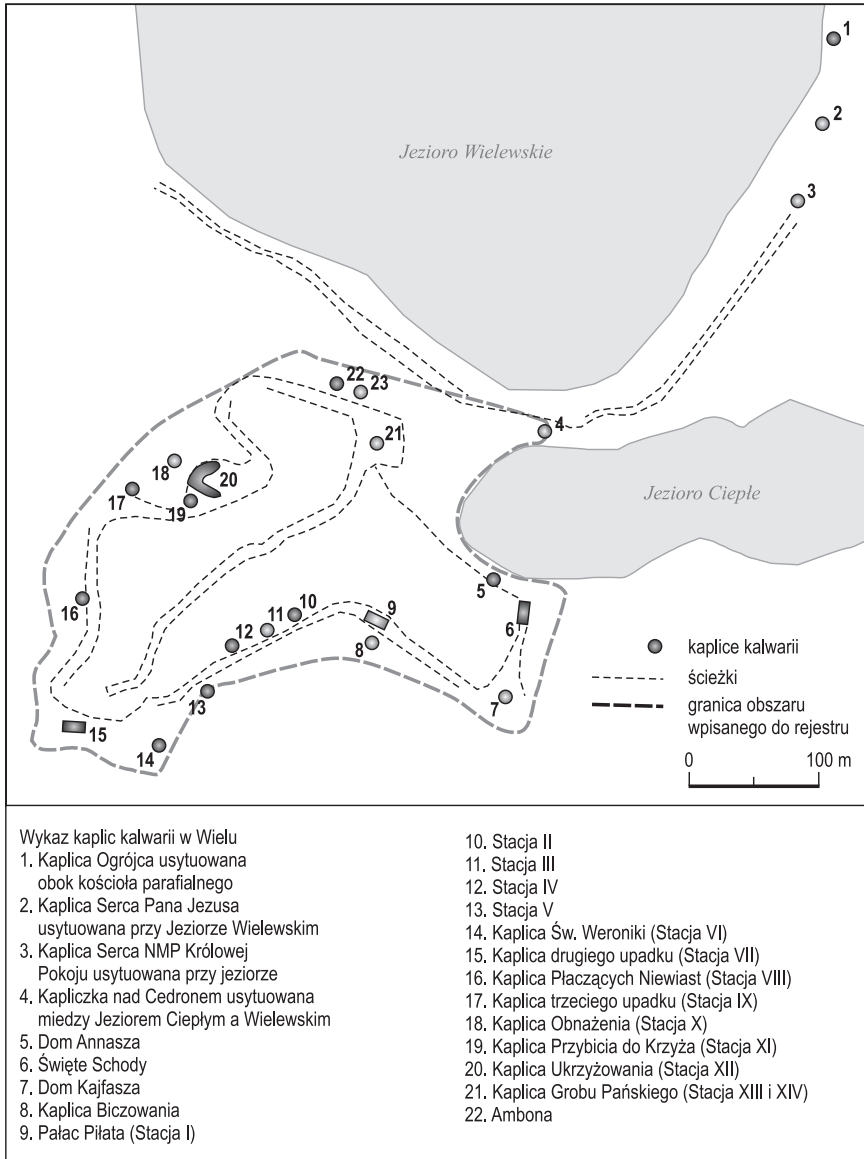
Pierwszym obiektem Kalwarii Wielewskiej była Kaplica Ogrójca zbudowana na cmentarzu przy kościele parafialnym, poświęcona jeszcze w trakcie budowy 19 sierpnia 1915 roku podczas przeniesionego na ten dzień odpustu św. Anny. Uroczystość ta była inauguracją tego wielkiego przedsięwzięcia, jakim była budowa kalwarii. Wówczas poświęcono kamień węgielny, a dokument erekcyjny dla całej kalwarii złożono w fundamencie kaplicy z tyłu ołtarza.

W latach 1915–1924 wybudowano 16 kaplic, m.in. Kaplicę Ogrójca, Serca Pana Jezusa, Serca Najświętszej Maryi Panny Królowej Pokoju, Kaplicę nad Cedronem, Dom Annasza, Święte Schody, Dom Kajfasza, Pałac Piłata, Kaplicę Biczowania, Św. Weroniki, Drugiego Upadku Pana Jezusa, Ukrzyżowania Pana Jezusa, Płaczących Niewiast, Trzeciego Upadku Pana Jezusa, Kaplicę Grobu Pańskiego i pustelnię, w której miał zamieszkać stróż kalwarii (Ossowski 1983). Od października 1924 ro-ku budowę kalwarii kontynuował nowy proboszcz parafii wielewskiej ks. ppłk Józef Wrycza. Z jego inicjatywy powstały figury wolno stojące i ambona w postaci łodzi z żaglem. Obecnie w skład kalwarii wchodzi 23 obiekty, w tym 14 kaplic, 6 kompozycji rzeźbiarskich, święte schody, ambona i pustelnia.

Kompozycja przestrzenna i wartość stylistyczna kalwarii

Kalwaria Wielewska, zdaniem Z. Ossowskiego (1983), stanowi założenie krajobrazowo-parkowe. W kompozycji kalwarii można zauważyć układy rytmiczne i osiowe, a równocześnie symetryczne i kontrastowe. Pod względem formy kaplice są bardzo zróżnicowane i nawiązują do nurtu architektury modernistycznej (Filipski 2000).

Kalwaria rozmieszczona w sąsiedztwie Jeziora Wielewskiego, Jeziora Ciepłego i u podnóża Białej Góry (ryc. 1) „wpisuje się” w typowy krajobraz morenowo-jeziorny.

Ryc. 1. Plan Kalwarii wielewskiej wraz z kaplicami drogi krzyżowej w 2012 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie Filipiński (2000).

Teren na którym została zbudowana charakteryzuje się asymetrią dolin. Oba jeziora łączy strumyk.

Przestrzennie Kalwaria Wielewska, podobnie jak Kalwaria Wejherowska, posiada układ sprzężony: stanowią go wieś, kościół, kalwaria z rozrzuconymi w niej 15 kaplicami i pustelnią. Obiekty kalwarii są rozmieszczone na mniejszym obszarze niż w Kalwarii Wejherowskiej. Długość jej drózek modlitwanych wynosi 2 623 kroków, co stanowi 1 763 metrów od Kaplicy w Ogrójcu do Kaplicy Grobu Pańskiego¹.

Początek drózek modlitwanych, łączących poszczególne kaplice, znajduje się przy kościele parafialnym. W przeważającej części dróżki kalwaryjskie są obsadzone bukiem i brzozą. Architektura kalwarii i otaczający ją krajobraz nierozdzielnie wiążą się z sobą i wzajemnie się uzupełniają. Harmonijne tło dla obiektów architektonicznych tworzy mieszany, świeży bór z typowymi dla krajobrazu kaszubskiego gatunkami drzew: sosną, bukiem zwyczajnym, dębem bezszypułkowym, lipą drobnolistną, brzozą i wierzbą. Nie zrealizowano tutaj założenia parkowo-ogrodowego tak charakterystycznego dla ówczesnej mody (Ossowski 1983).

Kolejne punkty na szlaku modlitwonym są oznaczone za pomocą kaplic lub grup rzeźbiarskich. Dzięki projektantowi, wywodzącemu się ze szkoły monachijskiej, nawiązującej wówczas do tradycji architektury baroku, kalwaria posiada główne cechy secesji – nowoczesnego stylu z przełomu XIX i XX wieku, zaliczanego do modernizmu.

Pierwsza z kaplic kalwarii (Kaplica Ogrójca). W jej apsydzie znajduje się neobarokowy ołtarz z rzeźbą Chrystusa, a także dwa witraże wykonane w Monachium. Pierwszy przedstawia siedzącego bosego anioła z rozłożonymi skrzydłami, który w rękę trzyma koronę z cierni i gwoździe – atrybuty męki Pańskiej. Drugi witraż przedstawia anioła trzymającego w rękę kielich. Oba witraże utrzymane są w bardzo żywych i pięknych barwach.

Podążając dróżkami w kierunku południowym, pielgrzymi przechodzą obok – usytuowanych nad Jeziorem Wielawskim – Kaplicy Serca Pana Jezusa i Kaplicy Serca Najświętszej Maryi Panny Królowej Pokoju. Nad strumykiem łączącym

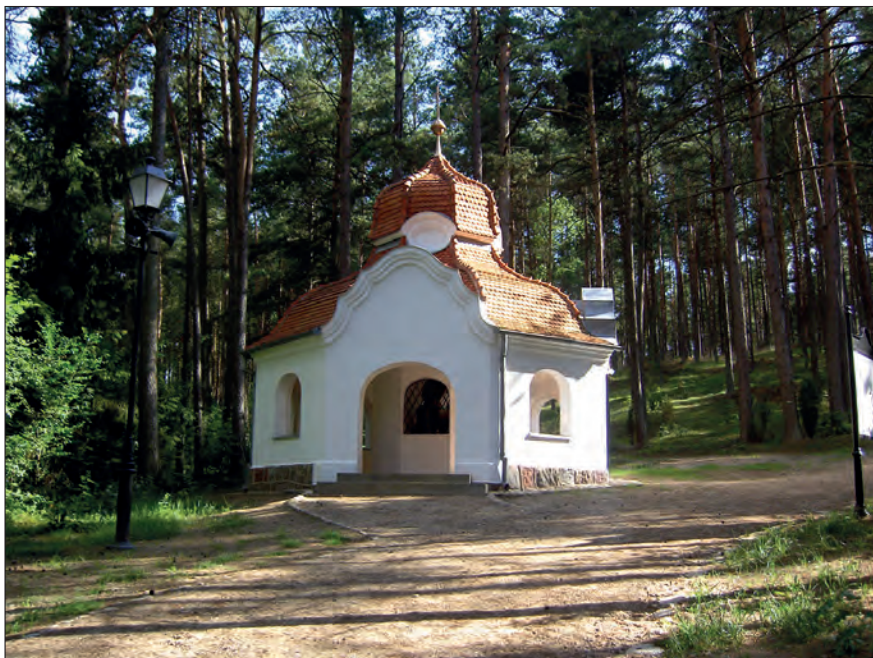
¹ Pomiarów Kalwarii Wielewskiej dokonał Z. Ossowski, *Kalwaria Wielewska*, „Pomerania” 1983, nr 5, s. 27. Dla porównania długość Kalwarii Wejherowskiej wynosi 5 936 kroków. Taką cyfrę podaje J. Więclawiak, *Kalwaria Wejherowska. Dzieje, sztuka i architektura*, Wejherowo, 1982, s. 64.

Fot. 1. Stacja IV Pan Jezus spotyka Matkę swoją (fot. E. Rydz)

Fot. 2. Kaplica nad Cedronem (fot. I. Jażewicz)

Fot. 3. Kaplica Domu Kajfasza (fot. I. Jażewicz)

Fot. 4. Święte Schody (fot. I. Jażewicz)

Jeziro Wielewskie z Jeziorem Ciepłym znajduje się Kaplica nad Cedronem (fot. 2). Pielgrzymi wierzą w lecznicze właściwości wody ze strumyka. Podczas procesji obmywają nią rany, przemywają oczy itp. (Ossowski 1983). Swą architekturą kaplica ta przypomina łuk triumfalny w rodzaju bramy z otworem przelotowym zamkniętym łukowo, o sklepieniu kobaltowym.

Następnie aleja wiedzie do Pałacu Piłata. Jest to jedna z największych i najbogatszych kaplic kalwaryjskich. Dom Piłata stanowi stację I tradycyjnej drogi krzyżowej (ryc. 1). Kaplica Grobu Pańskiego (w której mieszczą się dwie stacje: XIII i XIV) położona jest u podnóża Białej Góry w pobliżu Jeziora Wielewskiego, obok pustelni. Zbudowana została w 1922 roku i należy do najciekawszych obiektów wielewskiej kalwarii. Wcześniej, bo między Domem Annasza a Domem Kajfasza (fot. 3), znajdują się Święte Schody (fot. 4) – pierwotnie zbudowane z cegły i drewna (w 1916 roku), z czasem uległy zniszczeniu. Obecne, zbudowane z kamienia i betonu, pochodzą z 1934 roku. Liczą 53 stopnie, tyle, ile jest „Zdrowaś Maryjo” w różańcu. Pątnicy, zwłaszcza młodzież, często na Świętych Schodach odmawiają różaniec: jeden stopień to jedno „Zdrowaś...” (Filipski 2000).

Rozwój ruchu pielgrzymkowego

Kalwaria Wielewska od początku istnienia miała szczególny wpływ na kształtowanie się kultu religijnego wśród okolicznej ludności. Była ośrodkiem, do którego przybywały liczne pielgrzymki z Kaszub. Silnym bodźcem powodującym wzrost ruchu pielgrzymkowego stały się odpusty. Wytworzyło to swoiste przywiązanie ludności do tego miejsca, a ukształtowane więzi były i są elementem integrującym mieszkańców Ziemi Kaszubskiej.

Pierwsze grupy pielgrzymkowe zaczęły przybywać do Wielu już w 1917 roku. Zaznaczyć przy tym należy, że Wiele to nie tylko sanktuarium męki Pańskiej, ale również znacznie starszy od niego ośrodek kultu maryjnego. Stąd dzisiaj dla większości osób, które znają lub usłyszeli o kalwarii w Wielu, kojarzy się ona przede wszystkim z uroczystościami odpustowymi w święto Wniebowstąpienia Pańskiego oraz Matki Bożej Pocieszenia. Pierwsze przypadają zwykle w maju lub na początku czerwca w wigilię i niedzielę Wniebowstąpienia Pańskiego („odpust wielki”). Odpust Matki Bożej Pocieszenia, zwany krótko przez Kaszubów „Pocieszno”, ustalono po dniu św. Augustyna w końcu sierpnia („odpust mały”) (Borzyszkowski 1986). Nie są to jedyne uroczystości odpustowe w parafii wielewskiej, której

patronuje św. Mikołaj. Jego święto ma jednak charakter uroczystości prawie wyłącznie parafialnej.

Na odpust „wielki”, jak i „mały” do Wielu przybywają pielgrzymki z pobliskich miejscowości. Do najstarszych należą grupy pielgrzymkowe z: Brus, Czerska, Kiszewy, Śliwic, Łąga, Legbąda, Dziemian i Chojnic, a także z Parchowa, Półczna i Pieców. Zapewne najrzadziej dziś jadą bryczkami i konnymi wozami. Wśród pątników są też pielgrzymi z Karsina, Odrów i Mokrego – parafii szczególnie związanych z Wielem. Większość uczestników kalwaryjskich uroczystości przybywa indywidualnie samochodami, inni koleją lub pieszo.

Zorganizowane pielgrzymki pokonują różne trasy. Chojniczanie część drogi do Lubni odbywają pociągiem, a dalej idą pieszo. Wracają zaś pieszo przez Kosobudy do Zabina i dalej pociągiem. Lipuscy pątnicy, od lat doskonale zorganizowani, wędrują z kapelą przez Lipuską Hutę, Kalisz i Piechowice. Najdłuższą trasę ma parafia Wysin – przez Liniewo, Orle i Stare Polaszki do Starej Kiszewy (tu nocleg). Dalej idą razem z kompanią Starych Polaszek i Kiszewy.

Wymarsz z macierzystej parafii poprzedzony jest mszą świętą i błogosławieństwem Najświętszym Sakramentem. Pożegnaniu pątników towarzyszy bicie dzwonów. Droga na kalwarię wypełniona jest śpiewem, modlitwą różańcową lub inną; coraz częściej mają miejsce rozważania tworzące swoiste rekolekcje. Pielgrzymki z reguły wstępują do mijanych kościołów, gdzie niekiedy bywają uroczyste witania przez gospodarzy.

W samym Wielu zorganizowane pielgrzymki przybywające tu na odpust w święto Wniebowstąpienia są witane dwukrotnie. Raz indywidualnie przy krzyżach u rozstaju dróg na Piechowice – Lubnię, Górki – Karsin, drugi raz, zbiorowo, tuż po południu lub wieczorem na placu św. Józefa. Moment, w którym przy dźwiękach kalwaryjskiego hejnału kłaniają się sobie pielgrzymkowe krzyże, chorągwie i fetryny, stanowi najbardziej wzruszającą chwilę spotkania wszystkich wielewskich pątników – najważniejszych gości sanktuarium.

Najgłębszych przeżyć dostarcza pielgrzymom droga krzyżowa odprawiana w sobotnie popołudnie na drózkach. Po inauguracyjnym nabożeństwie w kościele wszyscy pielgrzymi przy dźwiękach orkiestry wyruszają w procesji na ścieżki kalwarii, gdzie odprawiane jest nabożeństwo drogi krzyżowej. Kończy się ono wieczorną mszą świętą w kościele. Nocą trwa nieustanne czuwanie przed cudownym obrazem Matki Bożej Pocieszenia.

W niedzielę rano po odśpiewaniu godzinek pielgrzymki z poszczególnych parafii gromadzą się w kaplicach kalwaryjskich, gdzie ich przewodnicy

po odprawieniu drogi krzyżowej celebrują mszę świętą. Suma odpustowa sprawowana jest o godzinie 9.30 w kościele parafialnym. O godzinie 14.00 rozpoczyna się uroczystość pożegnania, której przewodzi miejscowy proboszcz lub odpustowy kaznodzieja. Pątnicy po ostatnich modlitwach w kościele przechodzą na plac przykościelny (początek ul. Dąbrowskiej), skąd po „szwenkowaniu” wyruszają w drogę powrotną. Do starej tradycji należy odczekanie przez wielkian aż ucichną głosy pobożnych pieśni pątników. Wówczas w tempie marsza wracają oni pod kościół od strony plebanii. W tym ostatnim etapie odpustowej uroczystości najliczniej biorą udział dzieci, zawsze ciekawe nadzwyczajności (Borzyszkowski 1986). Poszczególne grupy pielgrzymów od lat korzystają z noclegów i gościny w tych samych wielewskich domach.

Pod koniec sierpnia, w niedzielę po dniu św. Augustyna, ma miejsce drugi odpust kalwaryjny – Matki Bożej Pocieszenia. Po uroczystej sumie odpustowej w kościele następuje przejście wiernych do Kaplicy Grobu Pańskiego, a następnie powrót na plac kościelny. W przeddzień uroczystości wierni uczestniczą w nabożeństwie drogi krzyżowej na Kalwarii, a po powrocie do kościoła we mszy świętej. Pożegnanie pielgrzymów następuje w godzinach popołudniowych w niedzielę.

Analiza ruchu pielgrzymkowego na początku XXI wieku

Po II wojnie światowej pielgrzymki w Polsce przechodziły różne fazy: od ich rozwoju bezpośrednio po wojnie, poprzez wyraźny regres w latach pięćdziesiątych i sześćdziesiątych XX wieku do wyraźnego ożywienia i rozwoju mniej więcej od połowy lat siedemdziesiątych (Jackowski 1996a). Podobna sytuacja miała miejsce w kalwarii wielewskiej. Wzrost liczby pielgrzymów oraz ich większe zaangażowanie zaczęto obserwować od początku lat dziewięćdziesiątych XX wieku. Bez zmian pozostały terminy głównych uroczystości religijnych (odpustów), w których uczestniczy największa liczba pielgrzymów.

Badając migracje pielgrzymkowe do Kalwarii Wielewskiej podjęto próbę określenia terytorialnego pochodzenia pątników z podziałem na parafie i powiaty. Z przeprowadzonych badań wynika, że zdecydowana większość pielgrzymów uczestniczących w uroczystościach odpustowych Wniebowstąpienia Pańskiego pochodziła z powiatów: kościerskiego, chojnickiego, bytowskiego i kartuskiego. Również dość liczna grupa przybyła z miejscowości położonych na terenie powiatów: tucholskiego, świeckiego i tczewskiego. W uroczystej mszy odpustowej w maju 2011 roku,

sprawowanej przez arcybiskupa Sławoja Leszka Głódzia metropolię gdańskiego, wzięło udział 10500 pątników².

Duża liczba grup pielgrzymkowych, wywodzących się z wymienionych powiatów, wyraźnie świadczy o regionalnym charakterze Kalwarii. Zjawisko takie obserwuje się również w innych regionach kraju, zwłaszcza na Śląsku, Warmii i w Karpatach (Jackowski 1996b).

Kolejne badania ankietowe przeprowadzone 5 czerwca 2011 roku wśród 250 uczestników pielgrzymki do Kalwarii Wielewskiej wykazały, że 83% pątników utożsamiało się z kulturą kaszubską, a około 30% posługiwało się językiem kaszubskim. Głównym motywem udziału w pielgrzymce w opinii 85% ankietowanych była wspólna modlitwa i uczestnictwo we mszy świętej oraz drodze krzyżowej. Ponadto 50% pątników przybyło do Wiela w zorganizowanych grupach parafialnych. Tylko około 20% ogólnej liczby pielgrzymów to pielgrzymi indywidualni, którzy przyjechali do Wiela z przyjaciółmi, a 12% z rodziną.

Z obserwacji podczas odpustu, a także badań ankietowych wynika, że wśród pielgrzymów przeważali ludzie młodzi do 30. roku życia. Badania terenowe pokazały, że młodzież kaszubska dość mocno utożsamia się z regionem, wiarą i kultem maryjnym. Potwierdzeniem tego może być fakt masowego udziału ludzi młodych w koncertach muzycznych organizowanych przez ks. J. Flisikowskiego – proboszcza parafii wielewskiej. W roku 2010 koncert Ryszarda Rynkowskiego poświęcony ofiarom katastrofy smoleńskiej przyciągnął ponad 3 tys. młodych. W kolejnym roku w imprezie zatytułowanej „W hołdzie Błogosławionemu Janowi Pawłowi II”, w której występował zespół Czerwonych Gitar, wzięło udział ponad 6 tys. uczestników³.

Z przeprowadzonych badań wynika również, że pewien wzrost zainteresowania Kalwarią Wielewską nastąpił z chwilą uruchomienia strony internetowej w 2009 roku. Potwierdzeniem tego jest m.in. zwiększająca się liczba zorganizowanych grup pielgrzymkowych zarówno z kraju, jak i zagranicznych. Uwzględniając

² Badania ankietowe w ramach przygotowywanej pracy magisterskiej przeprowadził 22.05.2011 roku Szymon Wilkowski. Praca pt. *Powiat kościerski i miasto Kościerzyna jako centrum kultury kaszubskiej* powstała pod kierunkiem prof. dr. hab. Eugeniusza Rydza w Zakładzie Geografii Społeczno-Ekonomicznej i Turystyki IGISR Akademii Pomorskiej w Słupsku.

³ Wywiad z ks. Janem Flisikowskim proboszczem i kustoszem parafii wieleckiej przeprowadził w dniu 17.03.2012 roku Szymon Wilkowski (2012).

zasięg oddziaływania ośrodka można zaliczyć Kalwarię Wielewską do sanktuariów o znaczeniu ponadregionalnym. Przykładowo w 2010 roku na Kalwarię Wielewską przybyło 175 zorganizowanych grup pielgrzymkowych, w których łącznie uczestniczyło 1 675 pątników, w 2011 roku wielkości te wynosiły odpowiednio: 342 grupy i 2 534 pątników.

Upowszechnianiu pielgrzymek na Kalwarię Wielewską sprzyja stale polepszająca się baza noclegowa. To dzięki niej zwiększa się liczba osób uczestniczących w odbywających się tu uroczystościach religijnych. Do obiektów, w których można zamieszkać na czas pielgrzymki należą m.in.: Pensjonat „Wielewiak” i Ośrodek Wczasowy „Bearer”. Powodzeniem cieszą się też pokoje gościnne nad Jeziorem Wielewskim i kwatery agroturystyczne.

Podsumowanie

Powstanie drugiej na Pomorzu kalwarii w Wielu było wypadkową wielu czynników religijnych, narodowych i historycznych. Najważniejszymi były z pewnością: popularny wśród mieszkańców Kaszub kult męki Pańskiej oraz ich wielka pobożność i patriotyzm. Oddziaływanie Kalwarii jest wieloaspektowe. Pielgrzymka i pobyt w sanktuarium stanowi okazję do pogłębienia indywidualnej pobożności. Rodzi się ona według G. Kustusza (1991) z pokutnego charakteru pielgrzymki, pojednania z Bogiem, poddania się oddziaływaniu modlitwy, rozważań i przemówień zarówno na trasie pielgrzymki, jak i na ścieżkach kalwaryjskich.

Na podstawie przeprowadzonych badań oraz analizy materiałów źródłowych można stwierdzić, że czas pielgrzymki i odpustów kalwaryjskich jest równocześnie okresem mobilizacji zarówno dla poszczególnych pielgrzymujących parafii, jak i dla tych przyjmujących kompanie (grupy) pątników. Przygotowanie własnych feretronów i pocztów sztandarowych, wybór niosących, ćwiczenia obrzędu nie tylko wymagają czasu, ale także jednoczą wspólnoty parafialne. Wielewskie sanktuarium męki Pańskiej od stu lat bardzo silnie łączy Kaszubów, budując i utrwalając ich poczucie tożsamości lokalnej i regionalnej.

Bibliografia

- Bilska-Wodecka E., 2003, *Kalwarie Europejskie. Analiza struktury, typów i genezy*, IG UJ, Kraków.
- Borzyszkowski J., 1986, *Wielewskie Góry. Dzieje Wiele i jego kalwarii, Zrzeszenie Kaszubsko-Pomorskie w Gdańsku*, Gdańsk.
- Filipski E., 2000, *Sanktuarium kalwaryjskie w Wielu*, Wydawnictwo Bernardinum, Pelplin.
- Jackowski A., 1996a, *Rozwój pielgrzymek w Polsce* [w:] A. Jackowski i in., *Przestrzeń i sacrum. Geografia kultury religii w Polsce i jej przemiany w okresie od XVII do XX w. na przykładzie ośrodka kultu i migracji pielgrzymkowych*, IG UJ, Kraków, s. 13–44.
- Jackowski A., 1996b, *Współczesne migracje pielgrzymkowe w Polsce* [w:] A. Jackowski i in., *Przestrzeń i sacrum. Geografia kultury religii w Polsce i jej przemiany w okresie od XVII do XX w. na przykładzie ośrodka kultu i migracji pielgrzymkowych*, IG UJ, Kraków, s. 45–86.
- Kustusz G.A., 1991, *Święte Góry Wejherowskie*, Gdynia.
- Mitkowska A., 2003, *Polskie kalwarie*, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Warszawa–Wrocław–Kraków.
- Ossowski Z., 1983, *Kalwaria Wielewska*, „Pomerania”, nr 5, s. 25–36.
- Rydz E., 2005, *Kalwaria Wejherowska jako miejsce kultu religijnego* [w:] B. Domański, S. Skiba (red.), *Geografia i sacrum. Profesorowi Antoniemu Jackowskiemu w 70. rocznicę urodzin*, t. 2, IGiGP UJ, Kraków, s. 401–415.
- Więckowiak J., 1982, *Kalwaria Wejherowska. Dzieje, sztuka i architektura*, Wejherowo.
- Wilkowski Sz., 2012, *Powiat kościerski i miasto Kościerzyna jako centrum kultury kaszubskiej*, praca magisterska, IGiSR, AP, Słupsk.

prof. dr hab. Eugeniusz Rydz
Wydział Nauk Ekonomicznych
Politechnika Koszalińska
Koszalin